

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 5 maart/april 1996 Nummer 2

ZERKEN IN KERKEN

Resumé van de voordracht 21 maart 1996 door de heer Th. van Straalen

Een kerkvloer is in veel gevallen samengesteld uit grafzerken en tegels, die soms nog in het oorspronkelijke patroon liggen. Zij zijn van grote cultuurhistorische waarde en geven inzicht in de wijze waarop de overledenen werden herdacht en geëerd. Ook voor genealogen zijn grafzerken een waardevolle informatiebron.

Tijdens een restauratie waarbij het vaak noodzakelijk is dat de tegels en grafzerken worden opgenomen, treden, vooral als dat onzorgvuldig gebeurt, dikwijls beschadigingen op. Door de hoofdarchitect van Monumentenzorg werden daarom middelen ter conservering en behoud van historische grafzerken aangegeven.

Spreker ging uitvoerig in op de historie van kerken en begraafplaatsen door de eeuwen heen. Reeds vele eeuwen geleden werden mensen in kerken begraven. Karel de Grote, die hiervan een groot tegenstander was, werd zelf in 814 in de kerk van Aken bijgezet. Wie het meeste geld had kreeg de beste plaats, d.w.z. in het koor zo dicht mogelijk bij het altaar. De plaatsen binnen het doophek bleven gereserveerd voor predikanten. Het verkopen van graven in de kerk vormde een belangrijke bron van inkomsten voor de kerk. Globaal werden de graven in een kerk om de vijftig jaar opnieuw uitgegeven; er waren echter ook graven waarvoor notarieel was vastgelegd dat zij eeuwigdurend gesloten zouden blijven. Uiteraard was hiervoor een flinke som geld betaald.

Op 1 januari 1829 werd het begraven in kerken in Nederland verboden.

Spreker wees erop dat een naam op een graf niet altijd inhoudt dat de genoemde persoon daar ook begraven ligt. Men had het graf wel gekocht maar men was er, om wat voor reden dan ook, niet in begraven. De voordracht werd verduidelijkt met een negentigtal dia's. Naast het feit dat de lezing werd gebracht op een boeiende en van zeer grote kennis van zaken getuigende wijze, zorgde het gebruik van dia's ervoor dat de aanwezigen weer op een bijzonder interessante avond konden terugkijken.

EEN STAMREEKS JELLEMA

- I Jan Johannis, geb. te Jellum, schoenmaker, 08-10-1668 burger van Leeuwarden, tr. 26-06-1668 te Leeuwarden met Trijntje Johannis
- II Jildert Jellema, geb. te Leeuwarden, schoenmaker, "old schepen, wel begoedigt", tr. 16-05-1706 te Leeuwarden met Trijntje Doedes
- III Johannes Jellema, ged. 10-09-1713 te Leeuwarden, schoenmaker, begr. 21-02-1769, tr. 19-05-1743 te Leeuwarden met Anna Sterringa
- IV Jillert Jellema ged. 04-06-1745 te Leeuwarden, schoenmaker, gest. 29-07-1805, tr. 21-05-1769 te Leeuwarden met Elisabeth van Emmenes
- V Tobias Jellema, geb. 04-12-1781 te Leeuwarden, kleermaker, gest. 25-03-1850, tr. 30-05-1802 te Leeuwarden met Gatske Nieuwhof
- VI Gerardus Jellema, geb. 05-02-1812 te Leeuwarden, schrijnwerker, gest. 29-06-1895, tr. 03-10-1855 te Leeuwarden met Elisabeth Teffer
- VII Tobias Jellema, geb. 25-06-1856 te Leeuwarden, winkelier, gest. 11-04-1916, tr. 14-07-1880 te Leeuwarden met Anna van Belkum
- VIII Gerardus Jellema geb. 02-04-1887 te Leeuwarden, accountant, gest. 29-09-1950, tr. 03-06-1925 te Oostvoorne met Anna Hofman
- IX Hendrik Jellema, geb. 26-08-1926 te Oostvoorne, werktuigbouwkundig ingenieur, tr. 21-08-1956 te Rotterdam met Gerda Petiet

- X Michiel Jellema, geb. 28-09-1960 te Rotterdam, geod. ingenieur, tr. 12-11-1987 te Pijnacker met Jolanda M.E. van Leeuwen
- XI Koen Jellema, geb. 27-06-1989 te Rotterdam
- H. Jellema

Noot van de redactie

1. Alhoewel dat aanvankelijk niet in de bedoeling lag, plaatsen wij nu toch twee stamreeksen in één nummer. De reden is de onderlinge samenhang, die door de lage verschijningsfrequentie van ons blad verloren zou gaan indien een van beide lijsten pas in het volgende nummer zou worden opgenomen. Ook was de redactie aangenaam verrast door het overzicht op de volgende bladzijde. Juist omdat zo zelden het accent gelegd wordt op de vrouwelijke afstammingslijnen.

2. De in ons periodiek opgenomen genealogische overzichten behoren tot de categorie ondertekende stukken, die wat betreft de inhoud buiten de verantwoordelijkheid van de redactie vallen. Wel hebben wij in overleg met de samensteller ervoor gekozen de oudstbekende voorvader eerst te noemen en in het overzicht aldus af te dalen van het verleden naar het heden. Daarbij sluiten wij beter aan bij het begrip afstammen in het woord stamreeks. Ook lopen wij daarmee in de pas met de aanwijzingen van onze ereleden de heer N.A. Hamers en wijlen de heer H.L. Kruimel in hun artikel Genealogie en haar vormen in Voorouders Gezocht (uitgave van de NGV>.

Met het handhaven van de term "stamreeks in vrouwelijk lijn" lopen wij niet in de pas met deze aanwijzingen. Hamers en Kruimel definiëren het begrip stamreeks als "een opstelling van een reeks personen waarbij de verwantschap vader-zoon de reeks bepaalt". In Van Stamboom tot Familiegeschiedenis (uitgave van het CBG) wordt als definitie gegeven:

"een in generaties gerangschikte opgave van iemands wettige voorouders in rechte mannelijke lijn". Een "stamreeks in vrouwelijke lijn" is dus een aanduiding die met zichzelf in strijd is. Een correcte benaming zou zijn "afstammingsreeks", volgens Hamers en Kruimel een opstelling van een reeks personen die niet enkel de verwantschap vader-zoon aangeeft, maar evengoed vader-dochter, moeder-zoon en/of moeder-dochter.

De hier gepresenteerde reeks is echter een specifieke, die uitsluitend de verwantschap moeder-dochter aangeeft. Wij willen graag commentaar uitlokken, omdat wij na ampele discussie geen betere manier wisten om aan dit specifieke van een dergelijke reeks voldoende aandacht te besteden dan het handhaven van de ietwat onjuiste term "stamreeks in vrouwelijke lijn".

EEN STAMREEKS IN VROUWELIJKE LIJN

- I Jannetje, tr. 09-11-1687 te Oostvoorne met Paulus van Houten.
- II Jannetje van Houten, ged. 04-08-1697 te Oostvoorne, tr. 14-12-1721 te Oostvoorne met Jan de Heer
- III Annetje de Heer, ged. 09-11-1721 te Oostvoorne, gest. 27-01-1788, tr. 23-04-1753 te Oostvoorne met Dirk Schipper
- IV Maria Schipper, ged. 24-06-1760 te Oostvoorne, gest. 30-04-1837, tr. 31-01-1804 te Oostvoorne met Arie Mondeling, bouwman
- V Jannetje Mondeling, geb. 24-01-1804 te Oostvoorne, gest. 09-02-1891, tr. 04-06-1825 te Oostvoorne met Hendrik Gorzeman, bouwman
- VI Anna Gorzeman, geb. 15-01-1830 te Oostvoorne, gest. 29-08-1924, tr. 07-05-1856 te Oostvoorne met Willem B. Hofman, hoofdonderwijzer
- VII Anna Hofman, geb. 14-10-1857 te Oostvoorne, gest. 04-10-1933, tr. 28-03-1879 te Oostvoorne met Jelle Fopma hoofdonderwijzer
- VII Anna Fopma, geb. 23-12-1881 te Kapelle (ZI), chem. analiste, ongehuwd, gest. 26-11-1964 te Oostvoorne

H. Jellema

KUNT U HET NIET VINDEN?

over rangschikken gesproken..

De altijd behulpzame medewerker op het archief zag mij voor de derde keer dezelfde bak met fiches doorzoeken. Hij zag kennelijk aan mij, dat ik niet vond wat ik zocht. Uit een betrouwbare bron wist ik dat David d'Albiac op 26-10-1779 in Amsterdam werd begraven. In de betreffende kaartenbak was echter geen spoor van hem te vinden. "Zoekt u eens bij de letter D". was het advies.

En jawel, onder de letter D vond ik de namen d'Albiac, Dalbiac en Dalbiak. Uit het betreffende register noteerde ik dat op 26-10-1779 was begraven: "David Dalbiak uijt 't aalmoeseniens huijs" 1)

Wij hebben hier niet alleen te maken met spellingsvarianten, maar ook met het probleem van rangschikking

van namen. Bij het zoeken in de kaartenbak onder de letter A ging ik uit van de foutieve veronderstelling dat bij het rangschikken van de kaarten voorvoegsels (hier d') buiten beschouwing blijven. Ik troost mij met de wetenschap, dat velen voor mij met dit probleem werden geconfronteerd. Het is ook niet verwonderlijk dat de overheid, die immers haar ambtenaren dagelijks vele namen laat rangschikken in allerlei persoonsregistraties, ook op dit gebied regels heeft gesteld 2). Deze regels (zie bijlage) komen, voor zover hier relevant, neer op het volgende.

1. Rangschikking geschiedt alfabetisch-lexicografisch eerst op (geslachts)naam, daarna op voornamen. Bij gelijkheid van beide geschiedt rangschikking op geboortedatum (David d'Albiac staat dus voor zijn broer Louis d'Albiac en na zijn vader David d'Albiac).

2. Bij de alfabetisch-lexicografische rangschikking blijven de in de regeling genoemde woorden en letters (voorvoegsels) in het algemeen buiten beschouwing (volgens deze regels staat David d'Albiac dus bij de letter A).

3. Met deze voorvoegsels wordt wel rekening gehouden bij overigens gelijke (geslachts)namen (d'Albiac wordt voorafgegaan door Albiac en gevolgd door l'Albiac).

Zelfs deze gedetailleerde regels voor de rangschikking blijken niet altijd te voldoen.

Bij het invoegen van de fiches in het Centraal Naamregister in ons Verenigingscentrum wordt sedert 1973 gerangschikt volgens deze regels. Maar, zo zegt de Inleiding op de publicatie van de codes 3): "Als voorzetsel beschouwen wij ook: Uten". Naar mijn mening een verbetering, die geheel in lijn is met de ontsnappingsclausule in punt 8 van de regeling. Mede op aandringen van wijlen ons erelid de heer ir.

Th.P.E. de Klerck, heeft ook de NGV deze regels als standaard aangenomen 4). Dat wil niet zeggen dat zij in alle gevallen consequent worden gevolgd. Zo zegt één van de regels: "In alle gevallen, waar in één woord de letter j onmiddellijk op de i volgt, worden deze twee letters te samen, evenals de y, beschouwd als de voorlaatste letter van het alfabet". Getuige de rangschikking in de ledenlijst onder de letter l van bijvoorbeeld de (multi-)naam lJzerman, zijn er kennelijk redenen om af te wijken van de aanvaarde regels.

Overigens houden sommige computerprogramma's rekening met een deel van deze regels. Zij laten bij rangschikking voorvoegsels buiten beschouwing. Deze voorvoegsels moeten dan wel in het programma zijn opgenomen. De gebruiker kan zelf veranderingen aanbrengen in de lijst met voorvoegsels. Het is dus mogelijk het programma, voor wat betreft de voorvoegsels, te laten werken volgens de hier besproken regels. Speciale voorzieningen zijn ook nodig met betrekking tot letters waarboven, onder, voor of achter "enig teken" is geplaatst. Zonder die voorziening wordt bijvoorbeeld de naam Böke niet onder de letters BO gerangschikt. Als het programma zelf daarin niet voorziet, is het meestal mogelijk handmatig de gewenste sorteerregels af te dwingen. Een mogelijkheid is naast de juiste spelling een "sorteerspelling" in te voeren. Dat kan in een bestaand veld (bijvoorbeeld "zoeknaam") of een zelf aan te maken veld. Als daarin wordt ingevuld "Yzerman" en het bestand op dat veld wordt gesorteerd, dan verschijnt de naam lJzerman in de lijst als ware de lettercombinatie lJ de 25e letter van het alfabet. Dus de lJzermannen worden genoemd na Ytsma en vóór Zaaier.

Het is duidelijk dat veel rangschikkingen gebaseerd zijn op andere regels.

Een apart probleem vormen daarbij de indexen waarvan de volgorde is gebaseerd op de uitspraak. Neem als voorbeeld de naam Couleman. Die wordt dan niet onder de C geplaatst, maar onder de K en wel als begon de naam met de letters KOEL. Daar treffen wij dan ook de spellingsvarianten Coulman, Coel(e)man(s) en Koel(e)man(s) aan.

Een andere methode is de keuze van de oorspronkelijke schrijfwijze als uitgangspunt (Cornelis onder de C). De spellingsvarianten worden dan geplaatst onder dezelfde letter (dat wil zeggen dat u Kornelis onder de C moet zoeken).

Bij het raadplegen van Belgische literatuur moeten wij er rekening mee houden dat de Belgen de voorvoegsels niet buiten beschouwing laten. Zij rangschikken alsof de voorvoegsels aan de naam vastzitten (d'Albiac onder de letter D, Van den Broecke onder de letter V).

De laatstgenoemde naam zal in de Verenigde Staten ook werkelijk als een geheel worden geschreven, dus Vandenbroecke. Vanzelfsprekend vinden wij daar die naam in de index onder de letter V

Terugkerend tot alfabetisch ingerichte indexen in ons eigen land moet nog opgemerkt worden, dat de index in oudere registers meestal alleen op de eerste letter van de naam werd gesorteerd. De volgorde per letter was veelal de volgorde van inschrijving, dus chronologisch. Het zoeken in dit soort klappers vergt natuurlijk meer werk dan in klappers die ook op de overige letters van de naam ("alfabetisch-lexicografisch") zijn gesorteerd.

Nog meer doorzettingsvermogen wordt gevraagd bij het raadplegen van klappers die zijn gerangschikt op voornaam. Gelukkig voor ons werd dat soms tijdig onderkend. Daardoor werden ook in vroegere tijden wel richtlijnen voor de rangschikking verstrekt. Een mooi voorbeeld daarvan treffen wij aan in de registers betreffende de armenzorg door de Waalse Gemeente in Amsterdam 5). Nadat aanvankelijk alfabetische indexen op voornaam werden gehanteerd, kregen de diakenen vanaf 1756 opdracht de armen te noteren onder de letter waarmee hun (geslachts)naam begon. Aardig is op te merken, dat ook geregeld werd hoe met voorvoegsels moest worden omgesprongen: namen die werden voorafgegaan door de, du, le en la moesten tevens worden ingeschreven onder de eerste letter van dit voorvoegsel (dus d'Albiac onder de letter A en onder de letter D).

"Les Freres rapporteurs sont avertis de porter ceux aux quels ils ouvriront un compte, à la lettre de cet alphabet qui commence leur nom de famille, & non celui de Bâterne; & d'observer que les noms qui sont precedés par un article comme de, du, le, la, doivent aussi etre porté à la premiere lettre de l'article"

Door dit soort regels is het vrij eenvoudig allerlei bijzonderheden te achterhalen. De al genoemde Waalse Gemeente legde een register aan, waarin werd vastgelegd welke armen op een gegeven moment werden uitgesloten van ondersteuning, met vermelding van de redenen 6). De alfabetische index leert ons al snel of zich onder de uitgesloten personen ook voor ons onderzoek relevante personen bevinden. Betreffende ene Jean Manché vinden wij op bladzijde 46 van het register onderstaande inschrijving. Hij werd van verdere ondersteuning uitgesloten omdat hij niet meer woonde op het bij de diakonie bekende adres.

En conformité à l'art. 4 du Ch. XXI le Diacre du Q' 2 a retranché Jean Manché son assistance à raison de un florin 25 cents à cause d'inconduite ayant quitté sa demeure.

Marie Tricot, wier man Henri Le Fevre zich in Batavia bevond, werd op een gegeven moment uitgesloten omdat zij een buitenechtelijk kind bleek te hebben. Hoe het verder moest met Marie en haar zes kinderen vertelt het boek niet. Na ongeveer een jaar kwam de kerk tot het inzicht, dat er toch hulp moest worden geboden. De uitsluiting werd dan ongedaan gemaakt omdat de kerk haar vergeven had ("Marie... a été remise à La Paix de l'Eglise" en Marie had beloofd haar leven te beteren ("... sous promesse de se bien comporter à l'avenir") 7).

Een soort mengvorm van een index op voornaam en een index op achternaam vinden wij in het Grand Livre des Pauvres françois Réfugiés 8). Hierin werden de uitkeringen aan behoeftige Franse vluchtelingen genoteerd; deze uitkeringen kon de kerk verhalen op de stedelijke overheid. Dit register heeft een alfabetische index op voornaam. Maar per letter zijn de armen weer geordend naar familienaam. Daartoe is elk blad ingedeeld in vakken, die elk voorzien zijn van een letter. Daarin worden dan de armen genoteerd, wier familienaam met die letter begint. In deze index vinden wij bijvoorbeeld Isaac Loiseau op bladzijde 1 in het vak met de letter L. Het zoeken in deze index vergt iets meer tijd, maar vergeleken met een index alleen op voornaam betekent deze toch een flinke vooruitgang.

Alle goede bedoelingen ten spijt kunnen wij niet volstaan met het logisch volgen van de regels. Af en toe moeten wij onze fantasie te hulp roepen. Vindt u het soms logisch dat Anne Marigot in een bepaalde index werd terug gevonden onder de letter G. De diaken schreef haar naam als Anne Marie Gaud. Logisch dat zij onder de G stond, maar je moet maar op het idee komen.

Concluderend: het gemak waarmee een index geraadpleegd kan worden is mede afhankelijk van de gehanteerde rangschikking.

Maar hoe lastig of hoe gemakkelijk het raadplegen ook is, wij mogen de samenstellers dankbaar zijn voor het aanleggen ervan. Daarmee hebben zij immers een zoekprobleem opgelost. Wij nemen daarbij voor lief dat elke oplossing een nieuw probleem oplevert, bijvoorbeeld het vinden van het antwoord op de vraag, waarom Jean Manché zijn woning verliet en waar hij is gebleven.

F.G.M. Manche

Noten

1. Gemeentearchief Amsterdam (GAA), DTB, nr. 1243, p. 146.
2. Besluit Bevolkingsregister, K.B. van 28-8-1967 (staatsblad 442) en Handleiding Bevolkingsboekhouding. Ir. Th.P.E. de Klerck: "Het Centraal Naamregister; de codes", 2e herziene druk, NGV, Amsterdam (1988), p. 5.
3. Bestuursbulletin nr. 9 van april 1992, blz. 2, pt. 9.6
4. GAA, Arch. nr. 201, Inv. nr. 356D (Grand Livre des Pauvres, 1756-1772).
5. GAA, Arch. nr. 201, Inv. nr. 367B (Livre des pauvres retranchées, 1758)
6. GAA, Arch. nr. 201, Inv. nr. 367B, p. 8.
7. GAA, Arch. nr. 357.
- 8.

Bijlage:

NGV-standaard voor rangschikken van (geslachts)namen in registers

Gebaseerd op de Handleiding Bevolkingsboekhouding (art. 27)

1. De rangschikking geschiedt in alfabetisch-lexicografische volgorde van de (geslachts)namen, en bij gelijkheid van deze, van voornamen. Zijn ook de voornamen gelijk, dan geschiedt de rangschikking zo mogelijk in volgorde van data van geboorte, met dien verstande dat de naam van de oudste het eerst wordt geplaatst.
2. Het rangschikken volgens de (geslachts)naam geschiedt onder de letter waarmee de (geslachts)naam begint. Hierbij blijven echter buiten beschouwing de volgende woorden en letters, indien deze niet met een ander deel van de (geslachts)naam tot één woord zijn verbonden, noch de gehele (geslachts)naam vormen: a, aan, aan de, aan den, aan der, aan het, aan t, af, al, am, am de, auf, auf dem, auf der, auf ter, aus, aus dem, aus den, aus der, aus m, bin, boven d, bij, bij de, bij den, bij het, bij t, d, da, dal, dalla, das, de, de die, de die le, de l, de la, de las, de le, de van der, deca, degli, dei, del,della, den, der, des, di, die le, do, don, dos, du, el, het, i, im, in, in de, in den, in der, in het, in t, 1, la, las, le, les, lo, los, of, onder, onder de, onder den, onder het, onder t, op, op de, op den, op der, op gen, op het, op t, op ten, over, over de, over den, over het, over t, s, t, te, ten, ter, tho, thoe, thor, to, toe, tot, uit, uit de, uit den, uit het, uit t, uit te de, uit ten, unter, uijt, uijt de, uijt den, uijt te de, uijt ten, van, van de, van de 1, van den, van der, van gen, van het, van la, van t, van ter, van van de, ver, vom, von, von dem, von den, von der, von't, voor, voor de, voor den, voor in't, vor, vor der, zu, zum, zur.
3. Met de in het tweede lid bedoelde, afzonderlijk en aan het begin van de (geslachts)naam staande woorden en letters wordt bij het rangschikken van de (geslachts)namen volgens de onder eenzelfde letter te vermelden namen, rekening gehouden in die zin dat bij overigens gelijke (geslachts)namen het eerst worden geplaatst de namen van hen bij wier (geslachts)naam bedoelde woorden en letters niet en daarna de namen van hen, bij wier (geslachts)naam bedoelde woorden en letters wel voorkomen, in het laatste geval in de volgorde waarin zij in het tweede lid vermeld zijn.
4. Wanneer een naam of het eerste woord van een naam gelijk is aan de eerste letters van een andere naam, dan wordt de kortste naam of de naam waarvan het eerste woord het kortst is, eerst geplaatst. Dit geldt ten aanzien zowel van voornamen als van (geslachts)namen. Woorden en letters, als in het tweede lid bedoeld, blijven hierbij buiten aanmerking.
5. In alle gevallen, waar in één woord de letter j onmiddellijk op de i volgt, worden deze twee letters te samen, evenals de y, beschouwd als de voorlaatste letter van het alfabet.
6. Voor de toepassing van deze regelen maakt het geen verschil, of in een naam hoofd-of kleine letters zijn gebezigd. Evenmin maakt het verschil, of enig teken boven, onder of naast een letter geplaatst is. Indien enig teken tussen woorden of letters is geplaatst, worden die woorden of letters geacht afzonderlijk te staan.
7. Adellijke titels en predikaten, hetzij Nederlandse of buitenlandse, hebben geen invloed op de volgorde van rangschikking.
8. Indien vorenstaande regelen voor een bepaald geval geen oplossing bieden, wordt de betreffende naam op een zodanige plaats genoemd. dat haar vindplaats het meest is gewaarborgd.